

Démostenés: A megalopolisiak érdekében

[1] Nézetem szerint mindkét fél téved, athéni férfiak, azok is, akik az arkadiaiak, és azok is, akik a lakedaimóniak mellett szólnak fel.¹ Mert mintha az egyik városból érkeztek volna, és nem a ti polgártársaitok lennének, akikhez azok követségbe jönnek, úgy vádaskodnak és szidalmaznak egymást. Valójában ez a követek feladata volna, míg a szólásra emelkedő társainké az, hogy pártatlanul nyilatkozzanak a kialakult helyzetről, és marakodás nélkül fontolják meg, mi szolgálja leginkább érdekeiteket.

[2] Mert bizony, ha nem ismernénk őket személyesen és nem attikai nyelvjárásban beszélnének, szerintem sokan úgy gondolnák, hogy egyesek arkadiaiak, mások meg lakedaimóniak.² Én magam is belátom, hogy nehéz valóban jó tanácsot adni, amikor egyesek erről, mások pedig arról győzködnek benneteket, hiszen így félrevezetnek titeket. Ha pedig valaki köztes javaslattal áll elő, ti végig sem hallgatjátok, a javaslat tehát egyik fél tetszését sem nyerheti el, ám mindkét fél haragját magára vonja. [3] Mégis inkább azt választom, kimondom, ami véleményem szerint leginkább városunk érdekét szolgálja. Tartsanak érte ostobának, elviselem, ha kell, mintsem megengedjem egyeseknek, hogy megtévesszenek titeket. Más kérdésekről, ha kívánjátok, majd később szólok, de induljunk ki abból, amiben mindenki egyetért, ugyanis ezt tartom a leginkább célravezetőnek.

[4] Senki sem tagadhatja, az áll városunk érdekében, hogy a lakedaimóniak és ezek a thébaiak is gyengék legyenek.³ Amennyiben az itt elhangzott beszédek alapján akarjátok a helyzetet megítélni, a dolgok most így állnak: a thébaiak meggyengülnek, ha Orchomenos, Thespiái és Plataiai újra benépesül,⁴ a lakedaimóniak pedig visszanyerik hatalmukat, ha Arkadiát uralmuk alá hajtják, Megalopolist pedig elpusztítják. [5] Meg kell gondolnunk tehát, nehogy megengedjük az utóbiaknak, hogy túlon túl nagy befolyásra tegyenek szert, mielőtt az előbbieket befolyása csökkenne, azaz hogy a lakedaimóniak nagyobb mértékben erősödjenek meg a tudtukon kívül, mint amennyivel a thébaiak meggyengülése előnyös számunkra. Azt azért nem mondanánk, hogy ellenfélként felcserélnénk a lakedaimóniakat a thébaiakkal, de nem is ez a célunk, hanem az, hogy egyikőjük se tudjon ártani nekünk, hiszen így lennénk a legnagyobb biztonságban.

[6] De, Zeusra, talán egyetérthetünk abban, hogy ez lenne kívánatos, ugyanakkor visszatetsző volna szövetséget kötni

azokkal, akikkel szemben álltunk Mantineinál, és így segítséget nyújtani nekik azokkal szemben, akikkel akkor együtt vállaltuk a veszélyt.⁵ Magam is így gondolom, azzal a feltétellel, ha a másik fél is kész ennek megfelelően eljárni. [7] Ha tehát mindenki kész megőrizni a békét, nem segítünk a megalopolisiaknak, hiszen nem lesz rá szükség. Következésképp semmilyen ellentét nem áll majd fenn azokkal szemben, akikkel egy oldalon küzdöttünk. Az egyik fél már a szövetségünknek vallja magát,⁶ a másik pedig nemsokára az lesz. [8] Ugyan mi mást kívánhatnánk még? Ha viszont a lakedaimóniak jogtalanul lépnek fel és kitartanak a háború mellett, és csak arról kell döntenünk, hogy átengedjük-e Megalopolist a lakedaimóniaknak vagy sem, noha nem helyes, elfogadom, hogy engedjük, és ne szálljunk szembe azokkal, akikkel korábban együtt vállaltuk a veszélyt. Ugyanakkor, ha mindannyian úgy gondoljátok, hogy ha elfoglalják Megalopolist, Messéné ellen vonulnak majd, akkor mondja meg nekem valaki azok közül, akik most olyan kíméletlenek a megalopolisiakkal szemben, mit tanácsol majd nekünk abban az esetben? De erre senkinek sincs válasza. [9] És bizony mindannyian tisztában vagytok azzal, akár biztatnak erre benneteket, akár nem, hogy segítenünk kell egyrészt a messénéieknek tett eskünk miatt,⁷ másrészt mert érdekünkben áll, hogy megmeneküljön az a város. Tegyétek fel magatoknak a kérdést, vajon a megalopolisiak vagy a messénéiek érdekében derekabb vagy nemesebb lépnünk, azért hogy a lakedaimóniak ne követhessenek el jogtalanságot. [10] Ebben az esetben úgy tűnik majd, készek vagytok segíteni az arkadiaiaknak és fenntartani a békét, amiért vállaltátok a veszélyt és csatasorba álltatok.⁸ Ellenkező esetben nyilvánvaló, hogy nem igazságérzetetek miatt álltok ki Messéné mellett, hanem a lakedaimóniaktól való félelmetekben. Mindig el kell dönteni, mi a helyes, és ennek megfelelően kell cselekedni, ugyanakkor arra is tekintettel kell lenni, hogy ez az előnyökre is váljon.

[11] Az ellentétes álláspont képviselői olyasféle érvet is hangoztatnak, hogy igyekeznünk kell visszaszerezni Órópost,⁹ ha pedig magunkra haragítjuk azokat, akik most a segítségünkre lehetnének, nem lesznek szövetségeseink. Én magam is azt mondom, hogy meg kell próbálnunk visszaszerezni Órópost, ugyanakkor azt, hogy a lakedaimóniak az ellenségeink lesznek, ha szövetségre lépünk az arkadiaiakkal, akik most a

1 A fordítás alapjául szolgáló szövegkiadás: Dilts 2002. A fordítás során figyelembe vettem Kennedy 1893, Pickard-Cambridge 1912, Vince 1935 és Trevett 2011 fordításait és megjegyzéseit.

2 Az arkadiaiak és a spártaiak is dór dialektusban beszéltek. A görög nyelvjárásokhoz lásd Buck 2001. Megerősíti az előző mondatban elhangzó állítást, miszerint több athéni politikus idegen érdekek mentén politizál, ugyanezt az állítását megismétli a 23. caputban.

3 Az „ezek” mutató névmás a földrajzi közelségre utal, mivel Thébai, tágabban pedig a boiót szövetség Athén északi szomszédja. Trevett (2011, 277. 4. jegyzet) elképzelhetőnek tartja, hogy thébai követek is jelen lehettek ebben az időben Athénban.

4 Mindhárom várost Thébai pusztította el: Thespiait és Plataiait a Kr. e. 370-es évek végén (Diod. Sic. 15.46.6; Paus. 9.1.4–8.), Orchomenost pedig Kr. e. 364-ben (Diod. Sic. 15.79.3–6). Athén mindvégig támogatta ezen városok felélesztését, mivel a thébai

uralom korlátozásának lehetőségét látták benne – vö. 26. caput –, így visszatérő elemei Démostenés beszédeinek, vö. Dem. 5.10; 6.30. A legszorosabb kapcsolatot Athén a plataiaibeliekkel ápolta, ugyanis egyedül ők küzdöttek velük a perzsák ellen Kr. e. 490-ben a marathóni síkon, vö. Paus. 9.1.3. A város elpusztítása után többben Athénban leltek menedéket és polgárjogot, vö. X. HG. 6.3.1; Paus. 9.1.8; Diod. Sic. 15.46.6.

5 Athén a spártaiak oldalán vett részt Epameinóndasszal és szövetségeseivel szemben a Kr. e. 362-es mantineiai ütközetben.

6 A spártaiak Kr. e. 369-től.

7 Paus. 4.28.1–2; bővebben lásd a bevezetőt.

8 A mantineiai csatára utal.

9 Kr. e. 366-tól nem áll athéni fennhatóság alatt, bővebben lásd a bevezetőt.

barátaink kívánnak lenni, úgy vélem, egyedül azok nem állíthatják, akik egykor meggyőztek minket arról, hogy segítsünk a lakedaimóniaknak, amikor veszélyben voltak. [12] Hiszen nem ezeket mondták, amikor az összes peloponnésosi azzal a kéréssel járult elétek, hogy vonuljatok a lakedaimóniak ellen, és meg is győztek titeket, hogy ne fogadjátok el javaslataikat – és így nem maradt más lehetőségük, mint a thébaiakhoz fordulni –, hanem áldozatok rá pénzt és tegyétek ki veszélynek magatokat a lakedaimóniak megmenekülésének érdekében.¹⁰ Feltehetőleg nem akartátok volna megmenteni őket, ha előre tudjátok, mihelyt megmenekülnek, egyáltalán nem háláljátok meg nektek megmentésüket, hacsak nem tűritek el, hogy továbbra is kedvük szerint joggalankodjanak, ahogy eddig. [13] És ha teljesen ellentétes is a lakedaimóni elképzelésekkel az arkadaiakkal kötött szövetségünk, kétségkívül nagyobb hálát illene mutatniuk, amiért megmentettük őket, amikor a legnagyobb szörnyűséggel néztek szembe, mint jelen haragjuk, amiért megakadályozzuk, hogy igazságtalanságot kövessenek el. Így aztán már hogyne segítenének nekünk Órópos ügyében, különben a lehető leghitványabb embernek tartanánk őket! Az istenekre mondom, én bizony nem látok más lehetőséget.

[14] Csodálkozom azokon is, akik azt állítják, ha szövetséget kötünk az arkadaiakkal, és annak megfelelően járunk el, úgy tűnik majd, hogy városunk váltogatja álláspontját és ennek következtében egyáltalán nem megbízható. Én éppen az ellenkezőjét gondolom, athéni férfiak. Hogy miért? Gondolom, senki se tagadná, hogy amikor a lakedaimóniakat,¹¹ korábban pedig a thébaiakat,¹² legutóbb meg az euboiaiakat¹³ mentette meg városunk, majd pedig szövetséget kötött velük, mindig egy és ugyanaz a cél vezérelte. [15] Mi lenne ez a cél? Megmenteni azokat, akiket igazságtalanság ért. Ha valóban ez a helyzet, semmiképpen sem mi változtatjuk álláspontunkat, hanem azok, akik nem akarnak kiállni az igazság mellett, és mindjárt világossá válik, hogy a körülmények változnak állandóan az önös érdekektől vezérelt egyének miatt, nem a mi városunk.

[16] Nézetem szerint a lakedaimóniak nagyon is számító emberként viselkednek. Most ugyanis azt hangoztatják, hogy az élisieknek vissza kell kapniuk Triphylia egy részét,¹⁴ a Phleusiaknak pedig Trikarant,¹⁵ némely arkadaiainak a saját földjét, nekünk meg Órópost. Csakhogy nem azért, hogy úgy tűnjön, saját területeinket birtokoljuk, egyáltalán nem – hiszen már késő, hogy ennyire szívélyesek legyenek –, [17] hanem azért támogatják az együttműködés látszatát keltve, hogy mindenki szerezzé vissza, amiről úgy tartja, az övé, hogy amikor majd ők Messéné ellen vonulnak, valamennyien csatlakozzanak hozzájuk, és készséggel támogassák őket, különben igaz-

ságtalannak tűnnek majd, ha nem viszonozzák ugyanúgy a korábbi támogatást, amit a magukénak tulajdonított területekért folytatott vitában kaptak. [18] Először is azt gondolom, hogy városunk anélkül is visszaszerezheti Órópost a lakedaimóniak segítségével, hogy kijátszaná az arkadaiakat a lakedaimóniaknak, ha készek igazságosan és azon államok segítségével eljárni, amelyek helytelenítik, hogy Thébai más államok¹⁶ területeit bitorolja. De ha egyértelművé válna számukra, hogy nem tudjuk elfoglalni Órópost, hacsak nem hagyjuk a lakedaimóniaknak, hogy uralmuk alá hajtsák a Peloponnésost, akkor véleményem szerint, az volna a legcélszerűbb, ha fogalmazhatok így, hogy inkább mondjunk le Óróposról, mintsem kiszolgáltassuk a lakedaimóniaknak Messéné és a Peloponnésost. Ugyanis nem hiszem, hogy egyedül erről a területről folyik a vita. Inkább nem említem, amiről szólni akartam, de biztos vagyok benne, hogy sok szempontból veszélyben lennénk.¹⁷

[19] Csakhogy azokat a tetteket, amelyekről úgy tartják, a megalopolisiak a thébaiak hatására követték el ellenetek, nyilván nem lehet most vádként felhozni ellenük, amikor éppen a barátaink akarnak lenni, sőt mi több, jót akarnak tenni velünk. De ferde szemmel is lehet rájuk nézni és olyan megoldásokhoz folyamodni, hogy ez a szövetség ne jöjjön létre. És lehet azt sem felismerni, hogy amennyivel hűségesebb thébai szövetségesnek állítják be a megalopolisiakat ezek az emberek,¹⁸ annál nagyobb haragot érezhettek ellenük – joggal, amiért ilyen szövetségestől fosztották meg városunkat, amikor az arkadaiak előbb járultak elétek, mint a thébaiak elé. [20] Azt hiszem, azok tesznek így, akik arra törekednek, hogy a megalopolisiakat már másodjára tereljék más szövetség felé.¹⁹ Én pedig tudom, már amennyire emberi számítás szerint sejthető, és meggyőződésem, hogy közületek sokan egyetértenek majd velem abban, hogy ha majd a lakedaimóniak elfoglalják Megalopolist, Messéné is veszélybe kerül, ha pedig azt is elfoglalják, kijelentem, Thébai szövetségesei leszünk. [21] Tehát sokkal előnyösebb és nemesebb vállalni a thébai szövetséget, a lakedaimóniak öntelt törekvéseinek pedig nem engedni, mint most vonakodásunkkal eltaszítani magunktól a thébaiakat, és nem kiállni a szövetségeseik oldalán, végül azonban mégis megmenteni őket úgy, hogy közben még magunkat is veszélybe sodorjuk. [22] Nem hiszem, hogy veszélytelen lenne városunkra nézve, ha a lakedaimóniak elfoglalják Megalopolist, és ismét nagyobb befolyásra tesznek szert. Jól tudom, hogy most sem azért vállalják a háborút, mert valamilyen szörnyűséget akarnak elkerülni, hanem azért, hogy visszaállítsák korábbi hatalmukat. Hogy mire törekedtek hatalmuk fénykorában, ti talán nálam is jobban tudjátok, és ez joggal rémiszthet meg benneteket.²⁰

10 Diod. Sic. 15.62.3; X. *HG.* 6.5.19. Ugyanezekre a politikusokra utal a 20. caputban.

11 Újabb utalás a mantineiai ütközetre.

12 Kr. e. 382-ben, amikor a spártaiak elfoglalták Thébait, Athén befogadta a menekülteket, később, Kr. e. 379-ben pedig segítséget nyújtott a város visszafoglalásában.

13 Kr. e. 357-ben elképesztő gyorsasággal, öt nap alatt fegyveres segítséget nyújtott Athén az euboiaiaknak Thébával szemben, harminc nap múltán pedig kiűzték a támadókat, vö. Aeschin. 32.85; Diod. Sic. 16.7.2; Dem. 1.8, 4.17, 8.74–75, 21.174. Az euboiai expedícióhoz további irodalommal lásd a szövetséget rögzítő dokumentumot Rhodes–Osborne 2007, no. 22.

14 Az élisiek és az arkadai szövetség területi vitájára utal, vö. X. *HG.* 7.1.26; Paus. 5.5.3.

15 Argos kaparintotta meg Phleüstől, vö. X. *HG.* 7.4.11.

16 Trevett (2011, 281, 16. jegyzet) Phókist tartja valószínűnek.

17 Itt egy majdani, Athén elleni spártai hadjáratra utal Démostenés.

18 Azokra a politikusokra utal Démostenés, akik a thébai szövetségük miatt ellenzik a megalopolisi szövetséget.

19 Vö. 12. caput.

20 A hallgatóság idősebb polgáraiban igyekszik felidézni a századforduló borzalmaikat: Athén vereségét a peloponnésosi háborúban, a város oligarchikus fordulatait – Kr. e. 411-ben a négyszázak, majd Kr. e. 404-ben a harminc zsarnok uralmát.

[23] Szívesen megkérdezném azokat a szónokokat, akik azt állítják, hogy a thébaiakat éppúgy gyűlölik, mint a lakedaimóniakat, vajon a ti érdekekben, a ti javatokat szem előtt tartva gyűlölik, akiket gyűlölnék, vagy a lakedaimóni érdekek miatt a thébaiakat, netán a thébai érdekek miatt a lakedaimóniakat. Ha ugyanis az ő érdekeiket tartják szem előtt, egyikükre se szabad hallgatnotok, hiszen nincsenek maguknál! De ha azt állítják, a ti érdekeiteket tartják szem előtt, akkor miért helyezik a kelle-ténél jobban előtérbe az egyik vagy a másik felet?²¹ [24]. Hiszen van rá mód, meg lehet úgy gyengíteni a thébaikat, hogy a lakedaimóniak ne erősödjenek meg, és még sokkal egyszerűbb is. Hogy ez miként lehetséges, megpróbálom bemutatni nektek. Azzal mindannyian tisztában vagyunk, hogy az emberek egy bizonyos pontig – még akarataik ellenére is – szégyellik, ha igazságtalanságot követnek el, sőt mi több, nyíltan szem-befordulnak az igazságtalansággal, kiváltképp, ha többeket ér sérelem. És majd ráeszmélünk, hogy ami minden baj forrása, ami mindent romlásba dönt, az az, ha nem állunk készen minden körülmények között igazságosan cselekedni. [25] Annak érdekében tehát, hogy ne legyen efféle akadálya a thébaiak meggyengítésének, azt javasoljuk, Thespiait, Orchomenost valamint Plataiait újra be kell népesíteni, továbbá működjünk együtt velük, és másokat is erre biztassunk, hiszen helyénvaló és nemes cselekedet ősi városok romba döntését nem eltérni. Megalopolist és Messénét azonban ne engedjük át az elnyomóknak, továbbá Plataiait és Thespiait ürügyén se tűrjük el a még létező és lakott városok elpusztítását. [26] Ha majd elterjed ez a szemlélet, nem lesz olyan ember, aki ne akar-ná megakadályozni a thébaiakat abban, hogy mások terü-leit bitorolják.²² De ha nem így teszünk, akkor majd nyilván a thébaiak lépnek fel elsőként terveinkkel szemben, amint megértik, hogy e városok benépesítése romlást hoz rájuk,²³ és ettől fogva vég nélküli kihívásokkal találjuk szemben magunkat. Vajon hová vezet, ha mindig szemet hunyunk a városok elpusztítása felett, ugyanakkor törekszünk az elpusztított váro-sok betelepítésére?

[27] Azok gondolkodnak a leghelyesebben, akik kijelentik, hogy a megalopolisaiaknak le kell dönteniük a thébai szövetsé- get rögzítő feliratokat,²⁴ ha csakugyan megbízható szövetsé- geseink. De a megalopolisaiak szerint nem a feliratok, hanem a kölcsönös előny a barátság alapja, ennél fogva azokat tekin- tik szövetségeseiknek, akik támogatják őket. Ha pedig ez az álláspontjuk, kijelentem, el kell határozniuk, hogy ledöntik a feliratokat, a lakedaimóniaknak pedig tiszteletben kell tarta-

niuk a békét. Ha pedig valamelyik fél nem hajlandó mindezt megtenni, akkor nyomban a másikkal kell szöveteznünk. [28] Ha ugyanis a megalopolisaiak fenntartják a thébai szövetséget, noha békében élhetnek, mindenki előtt nyilvánvaló lesz, hogy a thébaiak öntelt törekvéseit támogatják, és nem azt, ami he- lyes. De ha a megalopolisaiak valódi szövetséget kötnek velünk, a lakedaimóniak pedig nem kívánják tiszteletben tartani a bé- két, talán mindenkinek világos lesz, hogy nem Thespiait bete- lepítésére törekednek,²⁵ hanem arra, hogy uralmuk alá hajtsák a Peloponnésost, amikor a thébaiak éppen háborút viselnek.²⁶ [29] Csodálkozom, hogy egyeseket megrémíti az, hogy a la- kedaimóniak ellenségei Thébai szövetségesei lesznek, de az, hogy a lakedaimóniak lerombolják ezeket a városokat, egyi- küket sem rémíti meg, noha az idő igazolta, hogy a thébaiak ezeket a szövetségeseket mindig a lakedaimóniakkal szemben használják fel,²⁷ a lakedaimóniak pedig ellenünk, amikor ép- pen az ő oldalukon álltak.²⁸

[30] A magam részéről úgy vélem, azt is érdemes meg- fontolnotok, amennyiben elutasítjátok a megalopolisaiakat, és legyőzik, majd széttelepítik őket,²⁹ a lakedaimóniaknak azon nyomban lehetőségük nyílik befolyásuk kiterjesztésére, de ha megmenekülnek – hiszen ez már korábban is megesett, túlszárnyalva minden reményt –, mindenképpen a thébaiak hű szövetségesei lesznek. Amennyiben viszont támogatjátok őket, megmenekülésük már nektek köszönhető. A jövőre néz- ve pedig tekintsük át a kockázatokat mind a thébaiak, mind pedig a lakedaimóniak esetében. [31] Ha ugyanis a thébaiak alulmaradnak a háborúban, ahogy megérdemelnék, a lakedai- móniak nem szereznek a kelle-ténél nagyobb befolyást, hiszen ott lesznek ellensúlyként a szomszédos arkadiaiak. De ha a thébaiak megerősödnek és megmenekülnek, akkor is gyengé- bek lesznek, hiszen a megalopolisaiak addigra már a mi szö- vetségeseink, mert nekünk köszönhetik a megmenekülésüket. Következésképpen minden szempontból előnyünkre válik, ha nem taszítjuk el magunktól az arkadiaiakat, hogy ha csakugyan megmenekülnek, ne gondolhassák azt, hogy túlélésüket ma- guknak vagy bárki másnak köszönhetik, hanem csak azt, hogy kizárólag nekünk.

[32] Az istenekre mondom, athéni férfiak, én bizony nem személyes barátságtól vagy gyűlölettől fűtve szólaltam fel az egyik vagy a másik fél mellett, hanem azt tartottam szem előtt, amiről úgy látom, hogy előnyötökre válik. Arra biztatlak ben- neteket, ne hagyjátok magukra a megalopolisaiakat, sőt sose hagyjátok magukra a gyengébbeket az erősebbekkel szemben.

21 Vö. 1–2. caput.

22 A korábban elfoglalt és/vagy elpusztított városok: Thespiait, Plataiait, Órópos, Orchomenos.

23 Vö. 4. caput.

24 Vö. 34. jegyzet.

25 Csak példaként szerepel Thespiait, ez ugyanúgy igaz Plataiaira és Orchomenosra is.

26 Az éppen zajló harmadik szent háború, bővebben lásd a bevezetőt.

27 Ezért támogatta Thébai Messénét és az arkadiai szövetséget.

28 Itt egy kis csúsztatással él Démostenés, ez a megállapítása in- kább a Kr. e. 5. századra igaz.

29 A széttelepítés (*διοικισμος*) egy város szimbolikus és egyben stra- tégia elpusztítását is jelenti. Szimbolikus, amennyiben megszűnik az adott város, stratégia pedig abból a szempontból, hogy az élet- ben maradt és/vagy megkímélt lakosságot több kisebb, védtelen településre költöztették át, megelőzve a későbbi bosszút. A hallga- tóságban minden bizonnyal felidéződött Mantinea Kr. e. 385-ös spártai széttelepítése. Ehhez lásd X. HG. 5.2.1–7; Funke 2004.

Bibliográfia

Szövegkiadások

- Dilts, M. R. (ed.) 2002. *Demosthenis Orationes. Tomus I.* Oxford.
 Foerster, R. (ed.) 1915. *Libanii opera: Progymnasmata, Argumenta orationum Demosthenicarum. Vol. 8.* Leipzig.
 Usener, H. – Radermacher, L. (eds.) 1899. *Dionysii Halicarnasei quae extant. Vol. 5.* Leipzig.

Fordítások

- Kennedy, C. B. 1893. *The Olynthiac and Other Public orations of Demosthenes.* London – New York.
 Pickard-Cambridge, A. W. 1912. *The Public Orations of Demosthenes. Vol. I.* Oxford.
 Trevett, J. (ford.) 2011. *Demosthenes, Speeches 1–17.* Austin, University of Texas Press.
 Vince, J. H. (ford.) 1930. *Demosthenes: Orations 1–17 and 20. Olynthiacs, Philippics, Minor Public Orations.* Cambridge, MA.

Kommentárok

- Radicke, J. 1995. *Die Rede des Demosthenes für die Freiheit der Rhodier.* Stuttgart–Leipzig.
 Rhodes, P. J. – Osborne, R. 2007. *Greek Historical Inscriptions 404–323 BC.* Oxford.
 Wooten, C. 2008. *A Commentary on Demosthenes' Philippic I. With Rhetorical Analyses of Philippics II and III.* Oxford.

Szakirodalom

- Badian, E. 2000. „The Road to Prominence”: I. Worthington (szerk.): *Demosthenes. Statesman and Orator.* London – New York, 9–44.
 Bajnok D. 2017. *Magánélet az agorán. Aischinés vádbeszéde Timarchos ellen.* Budapest.
 Blass, F. 1887–1898². *Die attische Beredsamkeit.* Leipzig.
 Brougham, H. 1838. *Speeches of Henry Lord Brougham. Vol. I–IV.* Edinburgh.
 Buck, C. D. 2001. *The Greek Dialects.* Chicago.

- Buckler, J. 1989. *Philip II and the Sacred War. Mnemosyne Supplement*, Vol. 109. Leiden.
 Cargill, J. 1981. *The Second Athenian League. Empire or Free Alliance?* Berkeley.
 Cross, N. C. 2019. „The (Im)balance of Power. Demosthenes' Complex Case for an Alliance with the Megalopolitans”: *Ktéma* 44, 71–85.
 Funke, P. 2004. „Sparta und die peloponnesische Staatenwelt zu Beginn des 4. Jahrhunderts und der Dioikismos von Mantinea”: Chr. Tuplin (szerk.): *Xenophon and his World. Papers from a Conference held in Liverpool in July 1999.* Stuttgart, 427–435.
 Hammond, N. G. L. – Griffith, G. T. 1979. *A History of Macedonia. Volume II. 550–336 B.C.* Oxford.
 Hunt, P. 2010. *War, Peace, and Alliance in Demosthenes's Athens.* New York.
 Jaeger, W. 1938. *Demosthenes. The Origin and Growth of His Policy.* Berkeley.
 Lane, F. R. 1997. „Demosthenes, Dionysius and the Dating of Six Early Speeches”: *Classica et Mediaevalia* 48, 167–203.
 MacDowell, D. M. 2009. *Demosthenes the Orator.* Oxford.
 Németh Gy. 1999. *A polisok világa. Bevezetés az archaikus és koraklasszikus kori görög társadalomtörténetbe.* Budapest.
 Rhodes, J. P. 2006. *A History of the Classical Greek World 478–323 BC.* Malden.
 Schaefer, A. 1885–1887². *Demosthenes und seine Zeit.* Leipzig.
 Sealey, R. 1993. *Demosthenes and his Time. A Study in Defeat.* Oxford.
 Seres D. 2017. „Hégésippos: Halonnésosról (Dém. VII.)”: *Ókor* 16/2, 92–102.
 Seres D. 2019. „Démostenés: A békéről (Dem. 5)”: *Ókor* 18/1, 70–76.
 Seres D. 2021. „Démostenés: A rhodosiak szabadságáról (Dem. 15)”: *Ókor* 20/1, 64–73.
 Stroud, R. S. 1998. *The Athenian Grain-Tax Law of 374/3 B. C.* *Hesperia* Supplements, Vol. 29. Princeton, New Jersey.
 Wooten, C. 1983. *Cicero's Philippics and their Demosthenic. Model: The Rhetoric of Crisis.* Chapel Hill – London.
 Worthington, I. 2012. *Demosthenes of Athens and the Fall of Classical Greece.* Oxford.